

IV.510.26.2019.KB

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze

na gruncie spraw, którymi zajmuje się Rzecznik Praw Obywatelskich, istotna pozostaje problematyka realizacji obowiązków informacyjnych sądu, określonych w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018r., poz. 1360 ze zm.), dalej: k.p.c.

Zagadnienie to stało się przedmiotem wystąpienia z dnia 18 lutego 2013r. (nr sprawy: RPO-712911-IV/12/JP), w którym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości, wskazując na zasadność uregulowania i ujednoczenia treści pouczeń udzielanych stronom postępowania cywilnego. Minister Sprawiedliwości nie podzielił jednak stanowiska Rzecznika i stwierdził, że obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące przedmiotowej materii nie wymagają ingerencji ustawodawcy.

Ostatnio w zakresie realizacji obowiązków informacyjnych sądu wypowiedział się Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, dalej: ETPC, w sprawach: Kunert przeciwko Polsce (wyrok ETPC z 4 kwietnia 2019 r.), Adamkowski przeciwko Polsce (wyrok ETPC z 28 marca 2019 r.) oraz Parol przeciwko Polsce (wyrok ETPC z 11 października 2018 r.). Przywołane orzeczenia zostały wydane na kanwie spraw cywilnych, w których działający bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika skarżący, będący osobami pozbawionymi wolności, zostali wezwani do uzupełnienia braków formalnych apelacji poprzez złożenie ich odpisów. Z uwagi na niezachowanie kopii wniesionego środka odwoławczego i niemożność odtworzenia z pamięci jego treści, nie wykonali nałożonego na nich zobowiązania, co skutkowało odrzuceniem apelacji.

W sprawie Parol przeciwko Polsce ETPC stwierdził, że sąd nie dopełnił obowiązku wynikającego z art. 327 § 2 k.p.c., albowiem nie powiadomił skarżącego o obowiązku złożenia apelacji w dwóch egzemplarzach. W związku z tym uznał, że doszło do naruszenia

art. 6 ust.1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Również w sprawie Adamkowski przeciwko Polsce ETPC zauważył, że udzielone skarżącemu pouczenie dotyczące terminu i sposobu wniesienia apelacji nie zawierało informacji, że odwołanie należy złożyć w dwóch odpisach. Ponadto skarżący nie został poinformowany o obowiązku przesyłania wszystkich pism procesowych do sądu w dwóch odpisach, ani o brzmieniu art. 128 k.p.c. W związku z tym Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z uwagi na nieproporcjonalne ograniczenie dostępu skarżącego do sądu. Natomiast w sprawie Kunert przeciwko Polsce Trybunał nie dopatrył się naruszenia przywołanego przepisu Konwencji, ponieważ skarżący w toku postępowania został poinformowany przez sąd o konieczności składania wszystkich pism procesowych w dwóch odpisach.

W kontekście przywołanych postanowień Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności należy zauważyć, że prawo do sądu gwarantuje również art. 45 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 stycznia 2015 r. (SK 34/12) podkreślił, że jest ono jednym z podstawowych praw podmiotowych jednostki i jedną z fundamentalnych gwarancji praworządności w demokratycznym państwie. W orzecznictwie Trybunału wskazuje się cztery zasadnicze elementy konstrukcyjne tego prawa. Wśród nich można wyróżnić prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej.

Realizacji zasady sprawiedliwości proceduralnej służy niewątpliwie udzielenie wyczerpującego i pełnego pouczenia stronie (uczestnikowi) postępowania. Obowiązek informacyjny sądu w formie pouczeń bezpośrednio wiąże się również z zasadą zaufania obywatela do państwa.

Z uwagi na wskazaną rolę i znaczenie pouczeń, za szczególnie uzasadnione należy uznać uregulowanie tego zagadnienia zgodnie z postulatami jasności i zrozumiałości prawa. Jest to tym bardziej istotne, że dotychczas, poza przypadkami pouczeń o treści wprost określonej w aktach wykonawczych do Kodeksu postępowania cywilnego, ich zakres i forma w znacznej mierze wynikały z praktyki przyjętej w danym sądzie. Jak wskazano w poprzednim wystąpieniu Rzecznika (w sprawie RPO-712911-IV/12/JP), największa niejednorodność praktyki uwidacznia się w sferze pouczeń o terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia. Potwierdzają to m.in. okoliczności przywołanych wyżej spraw.

Problematyka ta jest szczególnie doniosła, albowiem bezpośrednio dotyczy efektywności zagwarantowanego w Konstytucji RP prawa do zaskarżenia orzeczenia sądu I instancji. Poza wątpliwością pozostaje, iż brak wiedzy o przebiegu postępowania utrudnia, a często nawet uniemożliwia realne skorzystanie ze środka odwoławczego przez osobę niebędącą profesjonalnym pełnomocnikiem. Tymczasem udzielenie na odpowiednim etapie postępowania pouczenia spełniającego standardy rzetelnego procesu w znacznej mierze

ograniczałoby przypadki odrzucenia środków zaskarżenia z uwagi na nieusunięcie ich braków formalnych w omawianym zakresie.

24 lipca 2019 r. Prezydent RP Andrzej Duda podpisał ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, która znowelizowała m.in. art. 5 k.p.c., dodając § 2. Upoważnia on Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia wzorów pouczeń, których udzielania na piśmie wymaga kodeks, przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia komunikatywności przekazu.

W ocenie Rzecznika, do wskazanych pouczeń należy zaliczyć te udzielane w związku z zaskarżaniem orzeczeń, m.in. w trybie art. 327 § 4 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w brzmieniu określonym w ustawie z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw: „Stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z wyrokiem, który podlega doręczeniu z urzędu, doręcza się pouczenie o sposobie i terminie zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz warunkach, sposobie i terminie wniesienia środka zaskarżenia.”

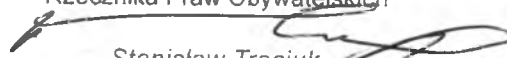
Obowiązek udzielenia pisemnego pouczenia przewiduje również art. 205² § 2 i 3 zd. 1 k.p.c., w brzmieniu po nowelizacji. W myśl tych przepisów, pozwanego poucza się także o czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub części, w szczególności obowiązku złożenia odpowiedzi na pozew, w tym obowiązujących w tym zakresie wymagań co do terminu i formy. Wskazane pouczenia doręcza się bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 113⁵ § 1. Także w tym przypadku zasadne wydaje się poinformowanie pozwanego o wymaganej przez art. 128 k.p.c. ilości odpisów składanej przez niego odpowiedzi na pozew.

Potrzeba udzielenia takiego pouczenia aktualizuje się zwłaszcza w przypadku osób, które nie mają technicznych możliwości odtworzenia treści złożonych wcześniej pism procesowych, np. osób pozbawionych wolności.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust.1 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.) zwracam się z uprzejmą prośbą o poinformowanie o etapie, na jakim znajdują się obecnie prace legislacyjne nad rozporządzeniem określonym w przywołanym wyżej art. 5 §2 k.p.c., a także o zajęcie stanowiska co do zasadności zawarcia w przewidzianych w tym rozporządzeniu pouczeniach informacji o wymaganej przez Kodeks postępowania cywilnego ilości odpisów składanych pism procesowych.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich